

Měrana Cušcyna

hejata chemija

kelko časa zwostanje
za periku na hłowje
prašachu so
pópkace włoski
w džěcatstwje
sym wottřihała
wćipna běch
hač znowa narostu
tuchwilu
z lochkosću
swoje sej wutorhnu
w horšći
ni-mam drje
tak mjenowane
žiwjenje



Měrana Cušcyna na 33. Svátku
lužickosrbské poezije. Foto Jitka N. Srbová.

trdohlavá chemie

kolik času zůstane
pro paruku na hlavě
vyzvídalý
panenčiny vlásky
jako dítě
jsem je ostříhala
zvědavá
zda znovu vyrazí
a teď
bez nesnázi
svoje vytrhám
v hrsti
ne-mám však
tak zvané
žití

škoda zo nimam
za čołm kótwicu
w ješću wichorow
čronowc boli na wjerchu
kupy Helgoland pytam
Ćišinskeho ćišinu
njesrěbam w skalinje
hrajaja zmoħi hymnus wótry
pokazuja płachtam mocy
we mni njeměr spina
runjeća nima

škoda že nemám
pro člun kotvu
w pěně vichrů
stolička bolí na vrchu
ostrova Helgoland hledám
Ćišinského tišinu
nelokám ze skály
větry hrají hlučný hymnus
ukazují plachtám sílu
ve mně dme se chvění
rovno mu není

22. prosince se dožívá 50 let lužickosrbská básnířka **Měrana Cušcyna**. Patří mezi tři hornolužickosrbské literáty narozené v šedesátých letech (vedle ní ještě Pětr Thiemann a Timo Meškank). Ačkoliv začala psát až v devadesátých letech a dvě sbírky básní vydala až v letech 2000 (*Jaskrawe jasle*) a 2005 (*Wodnjo dycham dypki*), stala se ve své generaci autorkou, která je nejvýrazněji přítomna na lužickosrbské literární scéně. V její tvorbě zpočátku dominují lyrické miniatury plné zvukových hříček, postupně jsou zastoupeny i delší texty, občas píše i krátkou prózu. Přinášíme ukázkou z výboru Cušcyniných textů, který připravuje překladatelka Jitka N. Srbová.

Z DOMOVA

V pátek 16. září **přijel do Prahy Chróscánski cyrkwin-ski chór**. Chróscické očekávalo několik členů pěveckého sboru Byzantion z Prahy, který právě před rokem navštívil Lužici a byl tehdy v Chróscících hostem. První přivítání proběhlo u vysokoškolských kolejí v Praze-Suchdole, kde byl soubor ubytován a kde zazpíval lužickosrbské a české lidové písně s doprovodem akordeonu v místním G-klubu.

V sobotu skupina vyrazila do centra historické Prahy a procházku zakončila ve staroměstské hospůdce. Následoval přesun do Lužického semináře na Malé Straně, kde měl soubor nejen zázemí, ale také přispěl svým zpěvem k právě konané přednášce pro veřejnost o historii semináře a stopách Lužických Srbů v Praze. Nejedem kolemjdoucí turista se bezděčně zastavil a zaposlouchal se do lužickosrbských písní linoucích se z otevřených oken. Po občerstvení kávou a koláči se soubor začal připravovat na večerní vystoupení při mši svaté v kostele Panny Marie Vítězné u Pražského Jezulátka.

Pro všechny účastníky mše bylo mimořádným zážitkem slyšet vedle latinského Agnus Dei krásný duchovní zpěv v lužické srbštině. Souboru se dostalo díky a požehnání od celebrujícího kněze P. Petra Šleicha a potlesku od věřících v kostele. Po bohoslužbě zpěváci ještě setrvali s otcem Šleichem, aby se dozvěděli více o historii kostela a Pražského Jezulátka.

Pak už byl čas na večeři a přátelské posezení v Baráčnické rychtě, kde dobrou náladu opět doprovodil zpěv lidových písní. Někteří z českých hostů restaurace (dokonce i personálu) využili nečekané příležitosti porozprávět si a něco se i dozvědět od svých srbských sousedů u stolu.

V neděli dopoledne odjeli lužičtí přátelé na Pražský hrad, kde se zúčastnili mše ve svatovítské katedrále; následovala prohlídka katedrály a sídla českých králů. Na Malé Straně si unavení turisté odpočinuli při procházce Valdštejnskou zahradou.

Srdečné díky za organizaci zájezdu chróscického sboru do Prahy patří především Ławrjenci Kmječovi, který jí věnoval spoustu času a úsilí.

ajk

V pátek 23. a v sobotu 24. září se v budyšinském Lužickosrbském muzeu (Serbski muzej) konala pod záštitou saského ministerského předsedy Stanisława Tillicha **mezinárodní konference Lužickosrbského ústavu (Serbského institutu) a Matice lužickosrbské pod názvem Jan Kilian. Farář – skladatel náboženských písní – vystěhovalec**. Konference byla součástí rozsáhlých pamětních akcí u příležitosti 200. výročí narození Jana Kiliana. Jedenáct příspěvků z Německa a USA se věnovalo životu, působení a významu Jana Kiliana v Lužici i mimo ni.

V úvodní přednášce v pátek odpoledne předložil prof. Gilberto da Silva z Vysoké školy luterské teologické v Oberurselu obecný přehled o vzniku tzv. staroluterské církve v Německu. Arnd Matthes z budyšinského okresního úřadu (Landratsamt), který se již po léta zabývá dějinami rodu Kilianů v Lužici, představil vedle rodinných poměrů i zajímavé stavební údaje o rodném domě Jana Kiliana v Delanech. Dr. Jens Buliš z Chróscic předestřel Kilianův teologický vývoj od studentských let až po jeho působení v Texasu. Události dosud zcela nepovšimnutou historickým bádáním se zabýval superintendent Jan Malink z Budyšína. Kotecká petice z r. 1845 požadovala zachování náboženské přísahy jako podmínky působení na místě faráře nebo učitele. Kilian sice nebyl její autorem, byl však iniciátorem. První den byl zakončen vernisáží výstavy o Kilianovi v Lužickosrbském muzeu. V současné době ji lze navštívit v kostele ve Wukrančicích, poté se přesune do Depska, Chotěbuze, Klětného a Bukey. Dalším vrcholem večera byl „alternativní koncert“. Zaznělo dílo australského experimentálního skladatele Colina Blacka, k němuž podal hudebně specifický úvod Juro Měťšk z Budyšína.

Druhý den konference zahájil literární vědec prof. Ludger Udolph z drážďanské Technické univerzity přednáškou o básnickém díle Jana Kiliana. Přednášející došel ke zjištění, že Jan Kilian byl v době, kdy působil jako farář v Kotecích, velmi plodným skladatelem náboženských písní. Trudla Malinkowa z Budyšína se věnovala Kilianovu působení v Prusku, kde měl nakonec na starosti přes 1200 farníků. Prof. Joachim Bahlcke ze Stuttgartu, známý historik zaměřený na problematiku migrace¹, podal názorný přehled o vystěhovalectví v Sasku a Horní Lužici

1) Editor souhrnných německých dějin Horní Lužice (*Geschichte der Oberlausitz, Herrschaft, Gesellschaft und Kultur vom Mittelalter bis zum Ende des 20. Jahrhunderts*, Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2001) – pozn. red.



Chróscický kostelní sbor v Praze. Foto David Lenk.

v polovině 19. století. Následovaly referáty amerických účastníků. Rachel Hildebrandtová se zabývala historií Kilianovy rodiny v Americe.: syn Gerhard (nar. 1852) byl jediným dítětem, které se narodilo ve Wukrančicích a vyrostlo už v texaském Serbině. V Serbině se narodily děti Terezie (*1857), Bernhard (*1858), Herman (*1860) a Hulda (*1869). Tereziina dcera Luise Peterová podpořila r. 1987 lužickosrbský spolek v Serbině velkým peněžním darem. Prof. George R. Nielsen, který je v Americe uznávaným Kilianovým životopiscem, osvětlil vztahy mezi Kilianem a jinými faráři v Texasu. William Schumacher, profesor historické teologie při semináři Concordia v Saint Louis, se věnoval především vztahu mezi Janem Kilianem a prezidentem Missourské synody C. F. W. Waltherem na základě jejich korespondence. V závěrečné přednášce pohovořil prof. David Zersen, emeritní prezident Univerzity Concordia v Texasu (Concordia University Texas), o bohatém Kilianově dědictví v Americe až do dneška. Zdůraznil, že Univerzita Concordia v Austinu je jediná univerzita v Americe s lužickosrbskými kořeny.

O velikém zájmu o konferenci svědčí značný počet posluchačů. Na dvoudenní akci se sešlo asi 75 účastníků. Počítá se s tím, že referáty budou zveřejněny v publikační řadě Lužickosrbského ústavu.

*Ines Kellerowa,
překlad Zuzana Bláhová-Sklenářová*

(SN 30. 9.) **Proti krácení subvencí Lužickosrbskému ústavu od Nadace lužickosrbského národa se v rozhovoru pro Serbske Nowiny postavil i předseda Německého komitétu slavistů prof. Gerd Hentschel.** Zdůraznil, že základním úkolem ústavu je uchování a vývoj lužickosrbského jazyka a kultury. Živý jazyk nemůže být zachován bez existence slovníků a mluvnic, které je třeba neustále aktualizovat, jinak se lužická srbština brzy stane muzeálním jazykem. Podle Hentschelova názoru by měly být vědecké instituce zřizovány a řízeny státem, proto podporuje fúzi Lužickosrbského ústavu a lipské sorabistiky do nové instituce v Drážďanech.

(SN 12. 10.) **Deset studentů lipského gymnázia Antona Philippa Reclama a stejný počet středoškoláků z izraelského města Herzlije navštívilo žáky 11. ročníku budyšínského Lužickosrbského gymnázia.** Izraelští i němečtí studenti se zajímali o každodenní život lužickosrbské mládeže, o kroje, moderní hudbu a další jim neznámé fenomény. Mladí Lužičtí Srbové se zase tázali izraelských kolegů, k jaké národnosti se hlásí a které jazyky ovládají. Kontakt s Lužicí zprostředkovala učitelka lipského gymnázia Lioba Förtschowa, Lužická Srbka původem z Pančic-Kukowa.

(SN 13. 10.) **V budyšínském Lužickosrbském muzeu byla zahájena výstava s názvem V sobotu večer.** Expozice připomíná nejrůznější stránky fenoménu taneční a populární hudby od roku 1945 po současnost. Je zde představena činnost sto sedmdesáti lužickosrbských a německých kapel, se kterými se obyvatelé Lužice v minulosti setkávali. Vystavena je také soudobá nahrávací technika a zvukové nosiče. Výstava, která má ambice přilákat návštěvníky všech generací, potrvá až do února příštího roku.

(SN 14. 10.) Před zaplněným sálem budyšínského Smolerova knihkupectví představil čerstvý šedesátník, kulturní referent Domowiny **Jurij Luščanski svou první básnickou sbírku Čerwjen brěškow.** Luščanski píše poezii od 70. let minulého století, avšak teprve nyní vyšla v samostatné sbírce. Sbírkou 70 básní sestavil Kito Lorenc, který Luščanského lyrickou tvorbu dlouhodobě sleduje. O ilustrování sbírky se postarala Maja Nagelowa.

Z DOLNÍ LUŽICE

(SN 12. 10.) V prostorách Jazykového centra Witaj v Chotěbuzi se uskutečnila **mezinárodní konference o německo-slovanských jazykových kontaktech.** Akce se konala u příležitosti 60. výročí

založení Lužickosrbského ústavu. Celkem 18 referátů reflektovalo kontakty obou lužickosrbských jazyků a šesti dalších slovanských řečí s němčinou. Vedoucí chotěbuzské pobočky Lužickosrbského ústavu zdůraznil, že vliv němčiny na slovanské jazyky nemusí být vždy pouze negativní. Podle něj má dosud řada jazykovědců, novinářů a jazykových aktivistů příliš puristický pohled na jazyk.

Ze Serbských Nowin podal Petr Ch. Kalina.

(NC 38) **Předsednictvo Domowiny jednalo v polovině září v Lužickosrbském domě v Chotěbuzi.** Vedoucí chotěbuzské pobočky Lužickosrbského ústavu Hauke Bartels podal zprávu o činnosti FUEN (Federal Union of European Nationalities, sdružení, které hájí práva evropských národnostních menšin, členem je i lužickosrbská Domowina), kde zastává funkci viceprezidenta. Hauke Bartels mluvil o letošním sjezdu FUEN, dále o financování této organizace. Řada zemí penězi přispívá, mezi nimi spolková země Sasko, nyní budou probíhat jednání s Braniborskem. Na některé projekty se podařilo získat prostředky od Evropské unie. V červnu proběhlo setkání zástupců FUEN s poslanci Evropského parlamentu. Cílem organizace je zřízení stálé kanceláře v Bruselu. V příštím roce bude Domowina pořadatelem europiády, sportovního klání FUEN.

Domowina chce FUEN dále podporovat, aby Lužičtí Srbové i další menšiny mohly prosazovat svá práva na evropské úrovni. Předsednictvo se dále zabývalo například chystanými oslavami ke 100. výročí založení Domowiny v příštím roce, velká diskuse se rozběhla kolem návrhu *Založby za serbski lud*, která navrhuje sloučení některých lužickosrbských institucí pod názvem *Dom serbskeje řečy*.

(NC 39) **Bylinková zahrada v Blatech** již 13 let nabízí staré odrůdy ovocných stromů, jabloní, hrušní, třešní a švestek (letos za cenu 16 euro za stromek). Některé z odrůd mají i lužickosrbské názvy, například *wóraški*, které poskytují vynikající mošt, nebo *wuchacowe głowy* („zaječí hlavy“). Pokud lidé nebudou staré odrůdy znovu vysazovat, postupně zmizí z krajiny nebo dokonce úplně zaniknou. Tyto odrůdy, které předci sázeli před 100 i více lety, jsou uzpůsobené podmínkám Dolní Lužice, zdravě rostou a nesou dobré plody. Rozsáhlé ovocné sady se nacházely východně od Gubina (dnes v Polsku). Odsud se šířily odrůdy i do lužickosrbských vsí, například do Rogowa.

(NC 40) **Letošní 12. Superkokot, vrchol soutěže Łapanje kokota, se konal 24. září v Janšojcích.** Lužickosrbský lidový zvyk *Łapanje kokota* je významnou a sledovanou událostí na vsích kolem Chotěbuzy. Zabitý kohout je pověšen za nohy na slavnostně ozdobenou bránu a jezdci na koních se mu snaží utrhnout hlavu a křídla. Kdo utrhne kohoutovi hlavu, stává se prvním králem, ti, kdo mu utrhnou křídla, druhým a třetím králem. Svůj úspěch oslavují společně s královnami, dívkami slavnostně oblečenými v krojích, které si vyberou. *Superkokota* se účastní králové, kteří zvítězili ve svých vsích.

Letošní *Superkokot* byl za krásného počasí zahájen slavnostním průvodem, který se vydal z janšojcké návsi na louku v místní části Pipanojcích. O čest králů soupeřilo 17 mladých mužů. Celé dvě hodiny ale trvalo, než se jednomu z nich podařilo utrhnout hlavu zabitému kohoutovi a tím dosáhnout cti prvního krále. Na druhý dva krále, kterým se podařilo utrhnout kohoutovi křídla, již nebylo třeba tak dlouho čekat. Prvním králem se letos stal Robert Krawc z Kuparských Bórkow, jeho královnou Anja Seidelojc, druhým králem Christian Domaň z Prjawoza, druhou královnou Lisa-Marie Mańcojc, třetím Erik Końcak, královnou Verena Lehmannojc. Odpoledne hráli *Janšojcke dujarske gercy*, podávalo se občerstvení, probíhal program pro děti. *Łapanje kokota* se letos konalo ve 23 vsích, účastnilo se jej 210 jezdců.

Výstava věnovaná lužickosrbskému spisovateli a novináři Juriji Kochovi, který letos oslavil 75 let, byla na konci září otevřena v Srbském muzeu v Chotěbuzi. Návštěvníci se mohou seznámit

s literární tvorbou Jurije Koča, s romány, novelami, divadelními hrami, knihami pro děti, eseji i překlady. Významným rysem tvorby Jurije Koča je důraz na ochranu přírody, hájení lužickosrbských vsí a jazyka před bezohledným ničením při dobývání hnědého uhlí. Výstava přibližuje Jurije Koča také z méně známé stránky: jako sběratele obrazů. Mnohé z obrazů z jeho sbírky byly zde vystaveny, mezi nimi také od lužickosrbských malířů, například od Wylema Šybarja, Fryca Latka nebo Fryca Kitlarja z Dolní Lužice.

(NC 41) Obyvatelé Mužakovska se vracejí k lužickosrbské minulosti tohoto území: v současné době probíhá **německo-polský**



**Jurgen Mačij: Brunica – Leben mit der Kohle.
Ludowe nakładnistwo Domowina, 216 str.,
Budyšin 2011.**

Kdo navštíví Lužici a pořizuje zde fotografie, zaměřuje se většinou na příjemně laděné snímky: historické středy měst, úhlednou hornolužickou krajinu s vesnicemi a kostelními věžemi, na strouhy a ložky s výletníky v dolnolužických Blatech, na ženy v krojích nebo na výjevy lidových slavností. Škaredé, něčím nepříjemné snímky pořizuje jen málokdo. Spíše výjimečně se stane, že některý z výletníků zavítá například na okraj hnědouhelného dolu - a poté co několikrát zmáčkne spoušť fotoaparátu, zamíří raději rychle zpět do míst, která lidský důvtip a zároveň lidská nenasytost a bezohlednost ještě tolik neovlivnily. Obrazová kniha Jürgena Mačije je však „škaredých“ fotografií plná. Snímky zachycují oblasti Horní a Dolní Lužice, které byly zasaženy povrchovou těžbou hnědého uhlí. Avšak nejspíš jenom ten, kdo nenávratně ztratil svůj domov, krajinu svého dětství, místa, která měl rád – at už v důsledku těžby surovin, výstavby vodní nádrže, jaderné elektrárny, dálnice, průmyslové zóny nebo z jakéhokoli jiného důvodu – pochopí, jak tragické poselství tato kniha přináší.

V knize Brunica jsem napočítal téměř 200 černobílých fotografií, které pocházejí z let 1985–2010. Jejich autorem je Jürgen Mačij, původní profesí strojní inženýr, poté absolvent dálkového studia fotografie (Hochschule für Grafik und Buchkunst Leipzig), od roku 1988 umělec na volné noze. Fotografie jsou opatřeny popiskem v dolní nebo horní lužické srbštině a němčině. Chci vyzdvihnout výběr fotografií: téměř každá na mě zapůsobila, žádná mně nepřípadala zbytečně.

Část fotografií zachycuje vsi a venkovskou krajinu, k nimž se na dosah přiblížil povrchový důl. Vsi již nepřecházejí plynule v sady, pole, louky a lesy, namísto toho zde vede několik kolejí nebo přepravníkový pás, táhne se potrubí, vyčnívá rypadlo (např. str. 35, 36, 44, 88). Podobně tragický dojem vyvolávají fotografie, které zobrazují vysídlené vesnice, nedávno ještě plné ruchu, života, propojené staletými vazbami (např. str. 47–52). Mimořádně působivý je obrázek zbourané vsi Rogowa, ze které zbyla již jen zřícenina kostela (str. 173). Část fotografií zachycuje povrchové doly a výsypky vytěženého nadloží (např. str. 63, 64, 162, 163). Obrázky připomínají poušť, povrch Měsíce nebo Marsu. Zvláštní oddíl fotografií je věnován lidem, kteří pracují v povrchových dolech, elektrárnách, briketárnách a dalších provozech (např. str. 57–61, 96, 97). Bez těchto lidí by se uhlí v elektrinu nepřeměnilo. Celkově ponurý dojem dokreslují nepřehlédnutelné fotografie nahých žen na stěnách dílen, jídelen a dalších prostor. Bezútěšnost průmyslového prostředí podtrhují německé nápisy. Jak cizí muselo být převážně vesnickým Lužickým Srbům, kteří našli v uhlém průmyslu obživu, prostředí povrchových dolů i navazujících provozů! Řada fotografií z doby po převratu v roce 1989 zachycuje demonstrace za zachování vsí a domova (např. str. 110–113). Je třeba dodat, že bohužel žádná z těchto demonstrací (či jiných protestů a snah) nebyla úspěšná. Doposud všechny vesnice, které si

projekt pod názvem Zažit dějiny – naše společné lužickosrbské kořeny. V rámci projektu proběhlo několik přednášek, věnované byly pomístním názvům, dějinám Lužických Srbů v regionu, mužakovským krojům, lidovým zvykům a vesnické architektuře. Výstupy projektu budou brožurka v lužické srbštině, němčině, polštině a angličtině, dále informační tabule v Mužakově a v sousední Łęknici, která leží na druhém břehu Nisy v dnešním Polsku. Pořadatelé doufají, že projekt nalezne mezi obyvateli Mužakovska ohlas a že bude i nadále pokračovat.

Z Nowého Casniku podal Miloš Malec.

stát a bohaté korporace usmyslely odtěžit, byly zničeny. Někdy je námětem snímků sama obudná technika (např. str. 53, 99, 117). Poslední snímky v knize zobrazují rekultivovanou krajinu po těžbě, důlní jezera (str. 190–192). Ačkoli na některých snímcích jsou zachyceni i lidé, stánek s občerstvením nebo přístav s loďkami, číši z nich vesměs podivně ticho.

Obrazovou část knihy doprovází texty, ukázky poezie a prózy, které se vážou k tématice povrchové těžby hnědého uhlí. Texty vybrala Měrana Cušcyna. Autory jsou Róža Domašcyna, Kito Lorenc, Měrcin Nowak-Nječhorňski, Roža Šenkarjowa, Jan Skala, Měrana Cušcyna, Beata Mičerlichowa, Jurij Koch, Bernd-Dieter Hüge, Volker Braun a Richard Pietraß. Celkem sedm textů je německých, sedm zároveň v němčině a horní lužické srbštině, tři hornolužickosrbské, jeden dolnolužickosrbský, jeden text zároveň v dolní lužické srbštině a němčině, jeden ve slepjangském dialektu. Je otázkou, proč byl zvolen takový podíl jednotlivých jazyků. Pokud by měřítkem byla například míra postižení, největší část textů by musela být uvedena v dolní lužické srbštině a slepjanštině, menší v horní lužické srbštině a jen nepatrná část v němčině.

Z textů jsem mohl posoudit jen ty, které byly uvedeny v lužickosrbském jazyce. Citlivým, vhodným způsobem doplnily obrazovou část. Působivý je například úryvek prózy Měrcina Nowaka-Nječhorňského z roku 1924 *Ow, moja hola*. Autor se jako každým rokem vydá na pouť do lesa, který se připravuje na vypuknutí jara. Jde, potká líbeznou dívku, jde dál, přes lesy a osamocené vesnice, vnímá blízkost jara. Najednou nečekané již dál nepokračuje – uslyší zvuky blízké briketárny. „Ach moja wboha serbska hola!”

Důležitým svědectvím je úryvek prózy Jana Skaly z roku 1924 *Stary Šimko*. Úryvek ukazuje, jaké potíže a starosti působila Lužickým Srbům blížící se povrchová těžba hnědého uhlí již počátkem 20. století!

Bojovník za zachování lužickosrbských vsí, spisovatel Jurij Koch, v úryvku *Bólosci wubywajucego rodu* z roku 1991 přirovnává osud lužickosrbského národa a jazyka k osudu ohroženého druhu ptáka, pestrobarevného mandelíka hajního, lužickosrbsky *módra wróna*¹. Tento pták se v době napsání textu vyskytoval v Dolní Lužici již jen ve dvou, nejvýše třech párech. Jeho životní prostředí v důsledku rozšiřování povrchových dolů zaniká. Jurij Koch píše: „Člověk si na takové neustálé odchody přivyká, na všechny ty ztráty, na kterých má sám vinu“. A dále: „Není pravdou, že by se dorozumění mezi národy rychleji zlepšovalo, kdyby na světě bylo méně jazyků, že si nemusíš dělat starosti kvůli mizení takového malého jazyka, jako je lužická srbština, že jsou důležitější věci, například jak přečkat zimy v teplé místnosti. To máme smůlu, že uhlí, které je k tomu potřeba, leží zrovna pod našimi vesnicemi, ve kterých se ještě touto řečí mluví...“ Jako vždy zapůsobí slovní hříčky Rózy Domašcyny. V knize Brunica jsou to texty *Trawma* a *Na škitnej přestrjeni*. Kniha obsahuje také známou slovní hříčku Kita Lorence *Džiwno přeměnjenje*, v lužickosrbském lese nyní namísto hub, „hribů“, rostou ryby.

1) Ohrožený mandelík hajní se stal metaforickým motivem cyklu povídek Jurije Koča *Modrá vrána. Zpráva ze Srbské Lužice*. (2009). Recenzi jsme přinesli v ČLV č. 10/2011.

Je smutné, že tragické zásahy do krajiny i lidských osudů, které zachycuje kniha Jürgena Mačije, se nedějí v důsledku válečných událostí nebo přírodních katastrof. Odehrávají se jako součást „běžného“ mírového lidského života, pod rouškou naplňování „samozřejmých“ potřeb moderního člověka. Jak často jsem už slyšel, že žijeme v 21. století, je proto normální jezdit autem, telefonovat z mobilu, v horkém letním dni zapnout klimatizaci... Odvrácenou stranu té samé mince ukazují fotografie Jürgena Mačije: je špinavá, smradlavá, bez známek soucitu. Příliš zjednodušeným závěrem knihy by byla zlost na nadnárodní koncern Vattenfall, který těží v Lužici uhlí a provozuje tepelné elektrárny, na politiky a úředníky, kteří těžbu umožňují. Nechtěný, nezamýšlený podíl viny neseme i my, kteří používáme elektřinu, vyrobenou mimo jiné i spalováním uhlí, my kteří jsme podlehlí svodům moderního způsobu života. I kvůli naší spotřebě mizí severočeská krajina či lužickosrbské vsi. Kniha Jürgena Mačije je vynikajícím podkladem k zamyšlení nad současnou lidskou společností. Během několika desetiletí jsme spotřebovali nesrovnatelně větší množství surovin, než jaké lidstvu dříve stačily po celá tisíciletí. Technika a pokrok nás však nedovedly k světlým zítřkům, ale na práh katastrofy, která může nastat v důsledku zhroucení přírodních systémů nebo v důsledku zneužití stále mocnější techniky.

Pokud některý ze čtenářů nalezne pochopení pro lidi, kteří se zřekli některých „výdobytků“ civilizace, nebo dokonce pro ty, kteří se přestěhovali na vesnici a žijí zde bez elektřiny převážně z toho, co sami vypěstují, pokud se sám vydá cestou dobrovolné skromnosti – pak mělo vydání knihy Jürgena Mačije, vynaložená elektřina a suroviny, svůj smysl.

Miloš Malec

Beno Budar: *Džens sym polsta dubow sadžit. Ludowe nakładnistwo Domowina, 138 stran, Budyšin 2011.*

Kniha obsahuje deset povídek a dvacet básní, které z autorova díla vybrala Měrana Cušcyna. Jde o skutečné životní příběhy obyčejných lidí, z nichž nejstarší se narodili na konci 19. století. Je to pozoruhodný a tematicky různorodý soubor vyprávění, který líčí život v Lužici v průběhu 20. století. Čtenář se seznamuje s osudy hrdinů na pozadí významných historických událostí. Pozná tak jejich život se všemi radostmi i starostmi. Kniha v maximální míře uchovává autenticitu a čtenář se tak cítí jako na návštěvě u své babičky. I styl vyprávění tomu odpovídá, mnohé povídky jsou vyprávěny v první osobě.

Téměř celý život vypravěče je popsán v povídce *Stary křižer*. Hrdina vyrůstal bez matky, v první světové válce bojoval na západní i východní frontě. Málem přišel o nohu, ale mladý lékař mu ji zachránil. Po válce se oženil, a aby dostal hypotéku, musel vstoupit do NSDAP. Podařilo se mu schovat lužickosrbskou korouhev a velikonoční jízdy nepřerušil, i když k tomu byl vyzván. Na konci války zabil prase a byl poslán do vězení – to ho zachránilo před vyhnáním na Sibiř. Jeho syn Tomáš se z války nevrátil, druhý syn Jan se vrátil i se svým koněm. S ním pak dlouhá léta hospodařili. „Starý křižer“ se účastnil všech velikonočních jízd a nyní by rád jel znovu, ale má chatrné zdraví a děti mu koně nepůjčí.

Také v ostatních povídkách vypravěči a vypravěčky vzpomínají na svůj život. Občas přeskočí k jinému tématu. Vypráví o svých zážitcích z mladých let, na chvíli se přesunou do současnosti, aby se znovu vrátili do mládí. Místy nám tak unikají souvislosti, jako například v povídce *Pusty wječor*: vypravěčka vzpomíná na kantorky, na sbírání jahod a borůvek, na tety, na redaktora, na práci. Čtenář často netuší, proč jedno téma skončilo a začalo nové. Na druhou stranu musíme uznat, že i skutečná vyprávění jsou plná přeskokování z jednoho tématu na jiné. Pro lepší orientaci čtenáře jsou jednotlivé vzpomínky odděleny úryvky z modliteb. Podobně také povídka *W mojim měšce* vypráví o městě, každodenním shonu a kavárnách, zaplňují ji vzpomínky na práci prodavačky a vy-

právění tety Hany u kávy, že ji zemřel kůň Maks a už tak nebude moci pracovat na poli.

Společným motivem povídek je mládí jednotlivých hrdinů. V povídce *Hospitacija* poznáváme dětství Měrcína Korjenka. Prolíná se zde současnost a minulost. Měrcín přichází jako praktikant do školy a vzpomíná na svá dětská léta a na přátelství s jistým Jurijem. Podobně vzpomíná vypravěčka povídky *Do dowola*. Balí si věci na dovolenou, kterou ji zařídil předseda JZD. Vzpomíná na těžké začátky v JZD i na první dovolenou se svým manželem. Na svůj těžký život vzpomíná i vypravěčka v povídce *Kwasny džěn*. Vzpomíná na mládí a svatbu, na službu v Drážďanech, na tetin statek, hrubého manžela a koně Makse. Je hrdá na to, že celý život pracovala. Kriticky se dívá na mladou generaci, která se snaží jen snadno přijít k penězům, aby si koupila vše, co vidí v televizi. Zde se můžeme zamyslet nad naším životním stylem – možná také k životu potřebujeme spoustu zbytečností. Zároveň si uvědomíme, že naše každodenní starosti nelze srovnávat se starostmi našich předků. Čtenáře jistě pobaví povídka *Da sym ja ta poslednja*, ve které hlavní hrdinka Marja vypráví, jak svému muži chodila pro pivo a jak si pokaždé při této příležitosti také jedno pivečko nebo panáčka dala. Od smrti manžela už do hospody nechodí; každý den si však dává skleničku kořalky na žaludek a na dobré spaní, protože ji to poradil její lékař, navíc má bolavé koleno a těžko se jí chodí. Ale jak sama říká, je lepší mít špatné koleno, než špatnou hlavu.

U dvou povídek čtenář souvislost nalezne. Jedná se vlastně o jeden příběh ze dvou různých pohledů. V povídce *Budź wjesoly, zo sy mały Marko* poslouchá rozhovor své matky s cizí ženou. Dozvídá se, že jeho otec žije. Není to muž na svatební fotografii, ale neznámý důstojník. Zatímco malý Marko by chtěl otce najít pomocí rozhlasu a novin, jeho matka Hana chce na minulost zapomenout. Této povídce předchází děj povídky *Anna, gorod Wittichenau*, která popisuje života majora Sergeje Leontějeva. Při vojenské operaci v Berlíně je major zraněn a jako film se mu promítá jeho dětství. Znovu vidí svou rodinu, od které byl odloučen ve jménu revoluce. Po zotavení major odjíždí do města Wittichenau (hornolužického Kulowa), kde se spřátelí s vdovou Hanou. Prožijí spolu léto. Hana zjistí, že je těhotná, a Sergej je převelen na jiné místo. Popřeje Haně hladký porod. Hanu a své dítě již nikdy neuvidí.

Povídka *Zelene bolosce* téměř básnický líčí změny venkova a spojuje minulost s budoucností. Všechno staré je považováno za špatné, staré je nahrazováno novým. Zpočátku vidíme zelené louky, na nichž se objevují meliorační koryta. Nové technologie se objevují i ve stavebnictví. Skupinka dělníků bourá starý dům ze žuly a hlíny. Dělníci v povídce, a jistě i čtenáři, si uvědomují, co všechno za posledních sto let vzniklo a přemýšlejí, co bude za dalších sto let.

Povídky jsou odděleny autorovými básněmi. V nich se opět objevují mládí, příroda a Lužice. Příznivci Bena Budara mnohé povídky a básně znají, mohli se s nimi setkat např. v knize *Mjez nami prajene* a ve sbírkách básní. Knihu ocení zejména ti, kteří chtějí poznat skutečný život v Horní Lužici. Kniha se tak zařadí mezi stále oblíbenější regionální literaturu.

Josef Blažek

Alojs Andricki: *Wobraz žiwjenja. Editor Benno Schäffel. Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin 2011, 96 stran.*

Proces blahořečení lužickosrbského kněze Alojse Andrického, který se stal obětí německého nacismu za druhé světové války, byl zahájen v Římě v roce 1998. Dne 13. června 2011 byl Andricki prohlášen za blahoslaveného. Skutečnost, že Lužičtí Srbové mají svého prvního „kandidáta“ na svatého, pořádně rozhybala život věřících nejen v srbské Lužici. Ale je to důležitý pozitivní impuls pro malý národ právě v situaci, kdy stojí opět na jedné z mnoha křižovatek od roku 1990. Drážďansko-míšeňskému biskupovi se sice

v mnohých lidech nepodařilo zcela rozptýlit hořké pocity z nedávného „přesunutí“ kněze T. A. Dawidowského, mezi mládeží ve Wotrowě velmi oblíbeného, mimo území srbské Lužice, ale slova, kterými hovořil o knězi Andrickém, je přece jen trochu usmířila. Nicméně nejde tu o biskupa, a pokud, pak pouze v souvislosti s tím, že napsal předmluvu ke knize, o které se chystám psát.

Kniha *Alojs Andricki: Wobraz žiwjenja*, vydaná v praktickém čtvercovém formátu na kvalitním papíře a s množstvím fotografií, je rozdělena do šesti tematických kapitol. První tři z nich napsal ve své lužickosrbské mateřštině uznávaný a oblíbený farář Štěpán Delan, který také přeložil německy psané Andrického dopisy z vězení a koncentračního tábora. První kapitola *Štužownik Boži – kapłan Alojs Andricki* zachycuje v hutné zkratce Andrického život. Výňatky z jeho dopisů a také z korespondence jeho otce s velitelem koncentračního tábora SS-sturmbannführerem Weissem dávají této části knihy velkou váhu. Následující kapitola (*Městna jeho žiwjenja*) je zprvu příjemnou procházkou po Lužici (Radwor, Budyšin, Smóchcicy, Dráždany) nebo mimo ni (Paderborn), končí však velmi smutným zastavením na konci životní cesty: v koncentračním táboře Dachau. I k této kapitole jsou připojeny dopisy – rodičům, sestře a na frontu příteli Maksovi Rječkovu. Je zajímavé sledovat citáty z nich vyjímání, které vytvářejí spolu s fotografiemi doprovod základního textu. Zatímco zmíněnou první část této kapitoly uzavírá charakteristika Andrického jako člověka-přítele s humornou nadsázkou Johanne Kóniga: „Z Alojsom Andrickim by mohl konje kradnyć hić...“ (s. 31), tu druhou otevírá Andrického statečná věta: „Wutroba mi njebudže ćežka, zmužitósć njezhubju, přetož wěm, zo sym w Božich rukach.“ (s. 32) Z jedenácti duchovních z míšeňské diecéze uvězněných v koncentračním táboře Dachau zemřeli tři. Jako poslední – v únoru 1943 – Alojs Andricki. Jeho život skončil, ale pozemská pouť nikoli – jako to u takových lidí bývá, žijí dlouhá léta dál ve vzpomínkách druhých a jejich příběh slouží jako příklad i dalším generacím, které už ho nemohou pamatovat. A toto pokračování přes hranici smrti respektuje i kompozice knihy.

V kapitole *Alojs Andricki – katolski Serb*, rozdělené na dvě podkapitoly, zachycuje Delan nejprve Andrického společenské aktivity. Byl předsedou lužickosrbského spolku gymnazistů *Wlada* (1922–1923), vedoucím chlapeckého spolku *Hólcina*, redaktorem časopisu *Serbski student*. „Ja sym we swojej „Władze“ sobu najwjeselše hodžinki swojeho žiwjenja přežiwił...“, vzpomínal Andricki. Pro všechny členy chlapeckého spolku zase sám vytvořil průkazy, na jejichž přední straně byl kostel na skále, jako symbol pevnosti jejich víry. Druhá podkapitola má název *Wuzwolene temy* a v sedmi oddílech vystihuje nejdůležitější okruhy možno říci

Andrického konfese. *Mać Boža – tež naša mać*: Andricki kreslil matku Boží v lužickosrbském katolickém kroji. Na otázku proč, odpověděl: je to také naše matka. A v dalších zaznívá úplně oddání se Bohu, ale také nutnost dbát na plnost života a radosti z něj. Zabývá se intenzivně snahou přiblížit Krista co nejlépe mládeži, a současně zůstat Lužickým Srbem tělem i duší: „Naš serbski narod ma žiwy być – to rěka: cyły Serb być wot hlowy hać do stopy.“ (s. 58). A nakonec je to také čas zkoušek, který Andrického čekal v míře, kterou si dříve ani on sám nedovedl představit. Pod názvem *Nětko pak wostawaja wěra, nadžija a lubosć, tute tři, najwjetša z nich pak je lubosć* jsou otištěny překlady Andrického dopisů z drážďanského vězení a koncentračního tábora Dachau. Jejich autentičnost ještě zesiluje naléhavost výpovědi knihy o této neobyčejně silné, víře, národu a lásce k lidem oddané osobnosti.

Další tři kapitoly (byly napsány německy, do hornolužické srbštiny je přeložila Trudla Kuringowa) doplňují celkový obraz doby, ve které Andricki žil a zemřel, a proces jeho blahorečení. Děkan Klemens Ullman je autorem kapitoly *Cyrkej w Sakskej pod hokatym křížom*. Vedle celkové situace v totalitním státě podrobně popisuje život katolické církve v Drážďanech v letech 1933–1945. Zvláštní oddíl je věnován situaci lužickosrbských věřících. Msgre. Eberhard Pause v kapitole *Zbóžnoprajenje w katolskej cyrkwi* vysvětluje podrobně danou problematiku a na něj navazuje Elisabeth Sparingová v závěrečné kapitole knihy nazvané *Proces zbóžnoprajenja Alojsa Andrickeho*. Knihu uzavírají dva dopisy Andrického: poslední je ze dne 23. ledna 1943, tedy byl psaný již z nemocničního bloku, kam byl přemístěn po onemocnění tyfem. V dopise mj. děkuje sestře Martě za krásný a svěží dopis a lituje, že podobně nemůže psát o životě v táboře. Prosí, aby mu posílali méně jídla a aby mu poslali nějaké oblečení. Krátce nato, 3. února, ve věku nedožitých 29 let umírá, pravděpodobně po aplikaci smrtící injekce.

Kniha *Alojs Andricki: Wobraz žiwjenja* je důstojným a zevrubným připomenutím významné osobnosti lužickosrbského národa i katolických věřících v Sasku i celém Německu. Leckterý čtenář již zná Andrického biografii z přínosné knihy Marji Kubašec, která se dočkala již tří vydání, vždy však v brožované edici. Tentokrát nakladatelství Domowina věnovalo náležitou pozornost i grafické pestrosti edice a tak vznikla čtivá publikace, která je doplňuje dějiny malého slovanského národa. Vyšla v období, kdy hlavně lužickosrbské mládeži chybí vzor silného, národu i víře cele oddaného člověka, který svým všestranným nadáním a vzácným vztahem ke svým bližním může ukázat směr právě nastupující generaci na počátku 21. století.

Milan Hrabal



Tři dny ve třech jazycích aneb Neformální reportáž z 33. Svátku lužickosrbské poezie

Pátek

I.

Konec září. Babí léto. Klikatění cesty malým autobusem z Prahy na sever. Drkotavý pohyb by uspával, ale nesmí; čtu si v textech lužickosrbských básníků. Dnes zazní v rámci večera, který představuje tak jiný program oproti těm, které poslední týdny proslavují Varnsdorf v médiích. Zdalipak na nás budou u autobusu čekat televizní kamery?

II.

Bez kamer, zato však v doprovodu **Milana Hrabala**, garanta a jednoho z hlavních organizátorů dnešního programu, míříme s **Radkem Čermákem** do příjemné budovy varnsdorfské knihov-

ny. Postupně přijíždějí ostatní hosté a zázemí knihovny rozeznává lužická srbština, kterou občas doplní němčina a samozřejmě čeština; ne všichni jsme tak jazykově vybavení, abychom se dohovořili řečí toho druhého. A už jsou tu dnešní účinkující. Pohádkářka **Beata Nastickec**, která rozumí vlám. **Tomasz Nawka** s nezbytnými dudami. **Alfons Wićaz** s nezbytným úsměvem! A **Měrana Cušcyna**, jejíž poezie mě od loňského setkání neopustila.

III.

K poctě **Janu Kilianovi**, kterému je letošní ročník Svátku věnován, znějí jeho verše ve třech jazycích. Čtu za českou stranu a potýkám se s „Ó“ na počátku každé strofy básně *Ó vůle lásky*. Neumíme už dnes tolik žasnout bez uzardění, uvědomuji si.

IV.

Program je přesně načasovaný, ale slova jdou jinak než plán. Maličko se zpožďujeme, když každý z bloků opentlujeme komentáři a malými hrami mezi autorem a editorem, autorem a překladatelem, mezi jedním a druhým jazykem. Doufám, že program oživujeme ku potěše publika. A publikum je vlídné, tleská na správných místech. Těším se ze společného čtení s Měranou, la-



T. Nawka s dudami, v pozadí recitující M. Hrabal. Foto Jitka Srbová.

pám po způsobu, kterým čte své básně ona. A poprvé a ne naposledy tento víkend mě napadá, že by bylo hezké vidět mezi návštěvníky více mladých tváří.

Sobota

V.

Budyšín. Kulturní program, jehož jsem součástí, bude až večer. Sedím u Sprévy, na plochem kameni, vyhřívám se jako ještěrka a myslím na to, že vloni tu během Svátku byly povodně. Jak jiné je město letos, když se vystavuje nadšeným pohledům turistů v jasném zářijovém slunci. Kdo miluje nesčetné věže a věžičky Prahy, zamiluje si i Budyšín.

VI.

Loudám se městem po svém, tedy po psím. Přemítám, že v některé z vilek mezi lipami klidně bych mohla žít; a už si v jedné vybírám okno pro knihovnu, okno pro pracovnu. Vtom narazím na jeden z mála zdejších opuštěných starých domů se zpustlou zahradou, a plány se mění: tady by zahrada zůstala zarostlá, jen posezení pod strom bych přidala, a domu vrátila život. Sním za chůze. Na lavičce před *Maria und Martha Kirche* píšu pohlednice přátelům a dýchám klid. Z kostela se belhají starouškové a jejich rodiny si je odvázejí domů. Budyšín ožívá příběhy.

VII.

Večer; před penzionem si tiskneme ruce s těmi, které znám z loňska: **Peterem Huckaufem**, **Urszulou Usakowskou-Wolff**, **Mětem Benadou**... V autě s **Benem Budarem** vyměňujeme si knihy; slast básníků! Míříme do Bukec; dnes tu všichni budeme číst v kostele a *Ó vůle lásky* zazní v sedmi jazycích. Zvlášť zvědává jsem na arabštinu **Adela Karasholih**.

VIII.

Hosté proudí mezi lavicemi a ruce se podávají na všechny strany. Těším se ze všech známých tváří a vřelého uvítání. Usedáme v blízkosti hlavního organizátora a rovněž i moderátora večera,

Benedikta Dyrlicha, který vysvětluje dramaturgii večera. Zdá se, že selhat je zcela nepřipustné. Zapojují relikty své gymnaziální němčiny, až mi drnčí hlava.

IX.

Vyjmenovávat všechny hosty a všechny vystupující změnilo by tento text v seznam jmen. Nemám chuť to dopustit, musím však zmínit, že samotné čtení před oltářem je zážitkem, který bych přála každému autorovi, a lépe - každému člověku. Poezie v kostele je krásná stejně jako zpěv sopranistky **Anji Mertin**. Krásná, hluboká a zřetelně důležitá. Myslím na to ještě po skončení programu, když už volně mluvíme, každý svým jazykem a přitom všichni jazykem společným.

Neděle

X.

Budyšínské ráno. Nelkám nad nutností vstávat brzy a stíhat dopolední vlak domů. Město vyřezávají z jemné mlhy první paprsky, ulice jsou liduprázdné; je přece neděle. V nádražním automatu kupuji lístek do Prahy a těším se ze všeho, co bylo a je. Nejsem tu naposledy.

Jitka N. Srbová

Poznávací cesta brněnských studentů etnologie do severních Čech a na Lužici

Zahraniční oborové exkurze mají v Ústavu evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně dlouhou tradici a jsou integrální součástí výuky. Ve dnech 6.–9. září 2011 směřovala poznávací cesta brněnských etnologů nejdříve do severozápadních a severních Čech, kde byl navštíven archeoskanzen v Březně u Loun, národopisná expozice roubené rychty v Kravařích-Vísce a muzeum v přírodě v Zubrnících, jímž expozicemi studenty provedl ředitel muzea dr. Fr. Ledvinka. Další dva dny už náležely putování po Lužici s cílem poznat historické památky, ale i kulturu a současný život Lužických Srbů.

Poznávání Lužice začalo v kulturním centru ve Slepém prohlídkou expozice zaměřené na projevy lidového umění (kraslice, výšivky) a na místní kroj, který náleží k jednomu z regionálních typů lužickosrbského lidového oděvu. V expozici jsou ztvárněny i scény z lidových pověstí a bytosti z pověrečných představ. V kulturním centru bylo možno zakoupit lužickosrbskou odbornou literaturu, CD s nahrávkami lidové hudby i suvenýry. Překvapení nás čekalo v nedalekém Rowném (Rohne), kde jsme byli ohlášení v rodném domě písmáka Hansa Nepily-Rowenského (1766–1856), v roubené stavbě sloužící jako malé muzeum v přírodě, které se snaží prezentovat tradiční formy života hornolužické vesnice. Čtyři členové místního muzejního spolku, který objekt spravuje, nás obřadně přivítali chlebem a solí a během posezení informovali o životě H. Nepily, historii Rowného a o lidové kultuře v Mužakovské holi. Tu přibližuje množství exponátů jak o obytné části domu, tak také v bývalých hospodářských stavbách. Řeč došla i na současnou situaci Rowného, které má být, jako už jiné vesnice v okolí, odbagrováno kvůli těžbě uhlí. Pozitivní skutečností je přestěhování muzea na nové místo spolu s vesnicí a jejich obyvateli.

Další cesta směřovala do katolické Lužice. V Ralbicích, kde v r. 2002 někteří z nás sledovali velikonoční jezdce, byl naším cílem místní hřbitov s charakteristickou úpravou hrobů. V Róžantu jsme si prohlédli mariánský poutní chrám a v nedaleké Marijině Hwězdě funkční cisterciácký klášterní komplex s vazbami k české historii. Podstatně větší časový prostor byl věnován hospodářskému a kulturním i středisku Horní Lužice – Budyšínu. Informační setkání patřilo Srbskému domu, kde nás přivítal pracovník Domowiny Jurij Łuščanski, který v krátkosti přiblížil činnost Svazu Lužických Srbů a jejich postavení v současném



Brněnští studenti etnologie v muzeu Hansa Nepily v Rowném. Foto M. Válka.

Německu. Další kroky směřovaly do Srbského muzea, jehož expozice studentům nastínily jednotlivé historické etapy ve vývoji Lužických Srbů i jejich tradiční kulturu. Poznání završila prohlídka města a jeho pamětihodností, mezi nimiž nemohla chybět návštěva lužickosrbského Slavína na Mikulášském hřbitově.

Druhý den naše poznávání Lužice směřovalo do její východní části při hranicích s Polskem, kde se už s lužickou srbštinou nesetkáme. Vazby k Moravě a jejím náboženským dějinám lze objevit v Herrnhutu (Ochranově), středisku tzv. ochranovské jednoty, která navazovala na české tajné nekatolíky i tradice Jednoty bratrské. Cenná a poučná pro etnology byla návštěva slezsko-hornolužického vesnického muzea v Markersdorfu, umístěného v hrázděném selském statku. Nejen expozice, ale i výukové programy pro děti (jednoho jsme byli přímo svědky), svědčí o snaze provozovatelů muzea přiblížit návštěvníkům zaniklý život na vesnici formou „museum vivum“. Zhořelec, historické středisko východní části Horní Lužice, nemohl v itineraři naší cesty chybět. Jak bylo možné pozorovat, město dnes žije intenzivním turistickým ruchem a velkou pozornost věnuje obnově a údržbě historických památek. Poslední zastávka na území historické Lužice patřila druhému z lužických ženských cisterciáckých klášterů, a to v Mařídolu (Marienthal). Leží přímo na břehu Nisy, která od r. 1945 tvoří hranici mezi Polskem a Německem. Rozsáhlý komplex barokních budov plní i dnes své duchovní, společenské a charitativní funkce, jak je patrné také z internetových stránek kláštera. Zajímá nás i z hlediska svých vazeb na moravské prostředí, protože řeholnice z Mařídolu, mezi nimiž byly i Lužičanky, obnovily v r. 1901 řádový život v císařem Josefem II. zrušeném ženském cisterciáckém klášteře Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova. Klášter byl loňského roku těžce postižen velkou povodní.

Poznávací cesta, jejíž programovou náplň sestavil odborný asistent Ústavu evropské etnologie dr. Daniel Drápala ve spolupráci s autorem zprávy, se snažila přiblížit historickou Lužici v jejích vazbách k českému státu, poznat alespoň zčásti tradiční kulturu Lužických Srbů a nastínit i asimilační problémy, s nimiž se Lužičtí Srbové dnes aktuálně potýkají.

Miroslav Válka

Via Regia volá...

Via Regia byla stará obchodní královská cesta, která od středověku procházela z Lipska západní Horní Lužicí a vedla dále od Budyšina přes Zhořelec, slezskou Vratislav až do Krakova. Mezi katolickými Srby je živá tradice, že po této cestě putoval a na ní úspěšně evangelizoval jejich předky světec Beno. Získával pro křesťanství jejich důvěru metodou nesmírné laskavosti, mírností i znalostí jejich jazyka...

Pozornost této cestě i sympatické osobě svěťce věnoval p. Jurij Špitank z Chrósćic, který se zajímá o historii i o zmíněnou cestu tím spíše, že vedla přes jeho rodiště (Zejicy) a chrósćickou farnost právě směrem na Budyšín.

V loňském roce uplynulo tisíc let od narození svatého Benona a jubileum podnítilo Jurije Špitanka (který od loňska jako první laik stojí v čele více než stoletého Towarstwa Cyrila a Metoda), aby je připomněl pozoruhodným způsobem svým krajanům. Odhodlal se tuto

stále sympatickou postavu převést na scénu velké divadelní hry. Jeho pomocníkem a spoluautorem scénáře se stal Pětr Zahradník z Jaseńcy.

V Lužici má ochotnické divadlo dlouhou a velmi dobrou tradici. Na ni tedy úspěšně navázala hra Via Regia woła... V sedmnácti scénách autoři ukázali život venkovského lidu, jistě i s velkou licencí tvůrčí fantazie, a postavu i působení svěťce–věrozvěsta v historickém kontextu.

Hra byla pětkrát uvedena „pod širým nebem“ v Chrósćicích, neboť královská cesta procházela tehdy osadou při říčce Satkule – dnešní farní vesnici, která je dodnes živou metropolí katolických Srbů a určení své historické úlohy i archeologické důkazy (i kameny z 11. století s křesťanskými symboly). Sem patrně putující biskup Beno přinesl z rodného Goslaru v Harcu i úctu k apoštolům Šimonu a Judovi, kteří jsou v současnosti patrony farního chrámu a obce.

Připravit tuto hru nebylo zřejmě snadným úkolem. Do celého projektu bylo zapojeno 250 osob – na přírodním jevišti vystoupilo 180 herců, zpěváků, tanečníků, jezdců na koních a statistiků různého věku. Ostatní se podíleli na budování kulisy, realizaci osvětlení a náročné organizaci. Inscenace trvala asi dvě hodiny za soustředěné pozornosti četných diváků z blízka i z dále. Pro německé diváky byly dialogy herců tlumočeny do sluchátek. Celý podnik organizovala farnost v Chrósćicích a Towarstwo Cyrila a Metoda. Režie se ujal p. Tomáš Cyž z budyšínského německo-lužickosrbského divadla, za hudební a pěvecké projevy převzal zodpovědnost český host v Lužici Jan Chlebníček. Jistě všichni si pak zasloužili dík přítomných i „trójnu slawu“, která vyjádřila obdiv i uznání.

K přínosům této nové a obdivuhodně náročné hry patří zřejmě posílení dobrého náboženského i národního sebevědomí. Krása dobře podané, správně artikulované jevištní řeči může mnohým pomoci vážít si mateřského jazyka i jeho působivého mluveného projevu!

Také my jsme nuceni obdivovat ty, kteří cestou osobního nadšeného nasazení, sebepřemáhání a jistě i obětování času dokázali posloužit dobré – a v Lužici víc než naléhavě potřebné – „věci“. Napadá nám: našlo by se i u nás tolik obětavých a zanícených ochotníků?

Josef Šindar

Přežijí „němečtí Slované“ rok 2011?

Jaký je současný stav nejmenšího slovanského národa Lužických Srbů, který v naší těsné blízkosti odolal téměř tisíc let hospodářské persekuce, výsměchu, ponižování a násilné germanizace ze strany majoritního obyvatelstva? Cizinci se při návštěvě Budyšina diví, jaké že je to centrum národnostní menšiny, když vidí jen německé nápisy a slyší jen němčinu. Při návštěvě Blat v Dolní Lužici již nejsou vidět nejkrásnější lužickosrbské kroje a ví se, že srbsky mluví jen nejstarší obyvatelé.

A zbylo něco z někdejších Pobaltských Pomořanů, kteří žili kolem Gdaňska u Baltického moře, když v nových jazykových atlasech se hovoří o kašubštině jako o zaniklém jazyku?

S Lužickými Srby jsme žili v jednom státě řadu staletí a je to nám nejbližší národ, který má příklad našeho zázračného národního obrození jako nadějí pro svoji další existenci. Pro nás jsou varovným příkladem proti nesvornosti a národní vlažnosti využívané u nás v odnárodněných mediích domácími kolaboranty. A současně snad každý z nás má zakódován pocit slovanské soudržnosti a obavu před možnou ztrátou nenahraditelného svérázu a rozmanitosti v případech jejich ohrožení.

Historie nás poučila, že zatím se nesplynuly veškeré dřívější hrobařské prognosy. Luther před 400 lety nechtěl srbsky tisknout Bibli pro národ „který za pár desítek let zanikne“. Lužičtí Srbové se dál zmenšili, ale vydrželi. I nacistická krutost jim ublížila, ale k zániku nevedla.

Ale je nutno si připomenout slova básně jejich největšího básníka Barta-Čišinského již z roku 1870 – doby nejkrutějších pruských persekucí: „Na severu malý člun je s bouří v boji, za mužem muž klesá, padá ve příboji ... ach a pomoc nikde.“ To je připomínka i k tomu, jak jsme (ale i Poláci) nevyužili příležitost v době spojení NSR a NDR. Tehdy jsme měli žádat garanci optimálního vývoje a zajištění podpory pro Lužické Srby. Ve skutečnosti během uplynulých 20 let projevil v tomto směru zájem (i s malou pomocí) jen expremiér M. Zeman. Přes těsné spojení katolických duchovních s národem naše církevní hierarchie jejich boj o přežití ignorovala.

V katolickém tisku u nás nebylo možno uveřejnit životopis jejich prvního blahoslaveného – Aloise Andrického. Zde zachraňoval situaci alespoň zbytkový český tisk – zpravodaj Křesťansko-sociálního hnutí a měsíčník Slovanská vzájemnost. Pomohly zde i levicové Halo noviny. Pro cizí a často bulvární tisk bylo toto téma „horká brambora“.

Arcibiskup Graubner sloužil mši sudetským Němcům, ale nenašel si čas pro katolickou – a ve víře vzorovou – menšinu v Horní Lužici. Zesnulý arcibiskup Otčenášek vyjádřil alespoň pár řádky v KT sympatie, ale omezoval ho již pozhnaný věk (91).

To vše způsobilo, že germanizátoři jak v řadách německé sociální demokracie, tak křesťanské strany začali razantní útok proti tak zkoušenému národu. Po roce 2000 začal boj o udržení druhého stupně základní školy v ryze srbských Chróscicích. Šlo o školu životně důležitou pro tento malý národ. Pro chybějící 3 žáky byla přes protesty srbské i německé veřejnosti zrušena.

Starostou zajištěné náhradní prostory museli žáci i obětaví penzionovaní učitelé pod nátlakem opustit. Ještě v roce 2004 vybírali srbské a německé občany peníze na soudní spor na eliminaci protiústavních kroků saské vlády. Protestovala i veřejnost v zahraničí – u nás jen 3 poslanci z levé části politického spektra – důkaz o skutečné obhajobě národních zájmů pravicí. Ale vše

bylo málo platné. V roce 2006 byla zavřena (2. stupeň) i základní škola v Pančicích-Kukowě.

Pro ostudu Němců před všemi členy EU byl v roce 2008 prosazen zákaz používání srbstiny v klášteře Mariina Hvězda v Pančicích, kde abatyš byla uvědomělá Lužická Srbka, stejně jako většina sester a personálu. V celé Lužici byly vyměňovány z vedení národnostních spolků a institucí osoby s národnostním cítěním a nahrazovány Němci nebo kolaboranty. Případ odstranění pevné vlastenky Budarjowé z Nadace byl nejkřiklavější. Jako projev zbabělosti anebo naprosté slepoty lze vykládat článek někdejšího našeho ministra kultury Dostála o „dobrovolné srbské asimilaci“ (Právo r. 2010).

V situaci šokového přechodu na tržní ekonomiku v NDR vznikla na východě velká nezaměstnanost – v Lužici 20–30%. Kolem 2 mil. převážně mladých lidí odešlo za prací na západ země. Obrovské investice spolkové vlády šly na modernizaci infrastruktury a byly velmi neehospodárné (viz likvidace funkčních budov jen proto, že byly postaveny „za komunistů“) – nešly ale na podporu ekonomiky.

V tomto stavu se realizovala redukce jak spolkové vlády, tak vlády svobodného státu Sasko pro nadaci lužickosrbského národa. Ta nabyla postupně až likvidační charakter, když z někdejších 32 mil. eur se příspěvky snižovaly na polovinu – na rok 2012 byl plánován příspěvek jen 15,2 mil. eur. Jednání v Nadaci se vyhrcovalo v roce 2008, až čtyři základní organizace Lužických Srbů z Nadace odešly s tím, že nemohou souhlasit s prováděnou likvidací podpory nejzákladnějších školních a kulturních potřeb národa.

Došlo k tomu, že vždy ukáznění a poslušní Lužičtí Srbové začali razantně protestovat. Nejdříve v Budyšině, ale 7. května 2008 při jejich masové demonstraci se někteří obyvatelé hlavního města Německa opožděně dověděli, že u nich žije národnostní menšina, která zde žila 500 let před příchodem jejich předků. A že mnozí z nich sami mají slovanské předky.

Jaký z toho plyne pro nás závěr? Že se musíme snažit Lužickým Srbům maximálně pomáhat, protože tím pomáháme sobě. V době současné národnostní laxnosti, kdy „naše“ televize ČT1, ČT2 dává provokativně k 28. říjnu pořad o našich údajných prohřešcích při odsunu Němců a kde jsme líčeni jako zločinci. Nemluví se o našich obětech 360 tisíců obyvatel ČSR. Výroky o tom, že 3,5 tisíce popravených Sokolů nebylo mnoho proti členské základně a snaha měnit historii je protinárodní a žalovatelná.

Bohudík po vítězství Levice (Die Linke) a Zelených nastalo zlepšení tak, že v minulém roce bylo Nadaci předěleno 16,8 mil. eur s případným nárůstem podle inflace a protestující členové se do Nadace mohli vrátit. Premiérem svobodného státu Sasko je uvědomělý Lužický Srb Stanislav Tillich, který skládal slib německy i srbsky. Stále jsou lidé plně oddaní svému národu jako na příklad paní profesorka Orsesowa, která ještě ve věku kolem 80 let přednáší školním dětem a v pokročilém věku napsala krásnou knihu o dějinách školy v rodném Radworu. V tom Radworu, kde se ještě značná část předmětů učí lužickosrbsky. Aktivně činná je opět i výborná p. Budarjowa. Další slibné výsledky má akce Witaj (na revitalizaci jazyka po úspěšném příkladu Bretonců) a to zejména i v Dolní Lužici, kde již skutečně srbsky mluví jen starší generace a část aktivistů a inteligence. Příklad Irska ale ukazuje, že si národní hrdost zachovali, přestože irsky mluví necelá čtvrtina obyvatel ostrova. V té Dolní oficiálně již zgermanizované Lužici je národní podvědomí ale stále velmi vysoké. Je to div v situaci, kdy militantní Prusko již od roku 1870 zakázalo srbské vyučování, srbské bohoslužby a sňatek byl po-

volen při znalosti německého jazyka. Za srbské slovo pronese-
né ve škole musel žák přinést 1000× v němčině napsanou větu
„Nesmíme ve škole používat vendského jazyka!“

I přes velké současné potíže myslím, že většina Srbů v Lužici
na otázku: „Budže serbsčina v léce 2100 hišće žiwa?“ odpoví
jednoznačně: „Haj, wězo. Serbsčina dale wobsteji.“ Nemůže jen
tak podlehnout jazyk národa, který má relativně vysoký počet
spisovatelů a básníků.

V době kdy má své vysílání každá větší církev v rozhlase i te-
levizi, je ostudou ekonomicky vyspělého Německa, že trvá tak
dlouho než zahájí řádné televizní vysílání i v lužické srbštině.
Slovinská menšinová pracovnice se při návštěvě Dolní Lužice
divila, jak nicotné je vysílání lužickosrbské proti jejich celoden-
nímu vysílání v Itálii.

Velký význam ale bude mít hospodářský rozvoj Lužice a jistě
také vůle Lužických Srbů mateřštinu v běžném životě užívat.

Vynikající lužickosrbský farář, básník a redaktor Josef Nowak
úspěšně nabádal k upevnění srbské rodiny a zejména používání
jazyka před dětmi a na veřejnosti. Jeho odchodu v roce 1978 že-
lel celý národ.

Jeho slova jsou ještě aktuálnější zejména pro rodiče dětí
z akce Witaj, kdy by měli mít snahu mluvit srbsky i rodiče v ob-

lastech, kde řeč již umkla. Společným úsilím mohou obnovit
mateřštinu i tam, kde byla násilím umlčena.

Pomáhat by měli i tamní Němci – jednak vzhledem k svému
většinou srbskému původu a jednak jako uznání za to, že na roz-
voj energetiky obětovali Srby kolem 80 vesnic a následkem, že
zdejší převážně srbské obyvatelstvo asimilovalo ve městech mezi
majoritní většinou.

Ale ani kašubština není mrtvá. A to i přesto že nacisté tomuto
zhruba 300tisícovému národu zlikvidovali 50 tisíc příslušníků
jejich inteligence a aktivistů během války.

Poláci již v roce 1991 uznali kašubštinu jako samostatný ja-
zyk. Vycházejí kašubská periodika, provozují se kašubská
divadla i kabarety. Kašubské pořady jsou již v televizi a rá-
diu. I v polském parlamentu lze již kašubštinu zaslechnout.
Kašubštině se vyučuje již na desítkách základních škol v kašub-
ské sídelní oblasti a v kašubštině se již i maturuje. To v situaci,
kdy do roku 1991 nechtěli Poláci uznat kašubštinu jako samo-
statný jazyk. Kašub hrdý na svůj původ je i úspěšný polský pre-
miér Tusk.

Myšlím, že svítá nejen nad Lužicí ale i nad Kašubskem.

František Truxa

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo smjeću kokoškow

*Założba za serbski lud je prawniski konstrukt. Kotre nadawki
założbowy zarjad wukonja, wo tym rozsudza Założbowa rada.
Z internetneje strony założby zhonimy, zo měł so zarjad přewa-
nje dwěmaj nadawkomaj wěnować: financowanju institucijow
a spěchowanju projektow. Institucije, kiž dyrbja so financować,
su nam wšěm znate zarjadnišća na teritoriju Hornjeje a Delnjeje
Lužicy. Hladajo na wobstajne pohórški ze serbskeje strony w
zwisku z džělawosću założby je publicista Měrko Šołta 13. sep-
tembra 2011 w Serbskich Nowinach zwěsćił: Jelizo so potajkim
řeči a pisa, zo je założba něšto rozsudžiła, wobzamknyła abo
postajiła, potom to prawje rěka, zo su rjadni radźićeljo założby
to činili, po tym zo su so wo wěcy porjadnje a wěcywustojnje
wuradźowali. Z toho mamy znajmjeńša wuńć, dokelž je to jich
poprawny nadawk.*

*Założbowa rada ma 15 čłonow. Čłonojo zastupuja sprěnja
pjenjedydawarjow, t. r. Zwjazk a krajaj Sakska a Braniborska,
zdruha města a wokrjesy dwurěčneje Lužicy a střeća serbske
zarjadnišća a zajimowe skupiny. Zasadnje je tak, zo maja
so we hłownych dypkach tež němscy rjadni radźićeljo po mě-
njenju a wothłosowanju serbskich rjadnych radźićelow, piše
Šołta dale. Abo jasnišo: Woni njehtosuja w tutych wobłukach
přećiwo Serbam. Wobhladamy-li sej mjena wonych serbskich
radźićelow, tak napadnje, zo su tři z nich jako Domowinsky
funkcionarojo džěłali resp. džensa hišće džěłaja, jedna je in-
tendantka Serbskeho ludoweho ansambla, jedyn je zapóstanec
Lěwicy w Sakskej krajnej sejmje a jedyn zastupuje Delnju
Lužicu. Delnjoserbskeho radźićela woli Rada za serbske nale-
žnosće w Braniborskej, hornjoserbskich pak Zwjazkowe před-
sydstwo Domowiny. Woprawnjene su tuž dwěle, hač tući serbscy
radźićeljo założby neutralnje wo spēchowanju cyteje syće
institucijow rozsudzeja. Tomu drje tak njebudže, skerje budže
so Domowina wobstajnišo a bjez dwělowanja na wužitnosći za-
sadźenja srědkow podpěrować hač tamne zarjadnišća.*

W zwisku z rozsudami Założboweje rady je so často nadźija

*wuprajila, zo měli radźićeljo tola wěcywustojni być. Čitaš-li to,
štož předsydka rady Lejna Theurichowa (druhdy piše so wona
Theurigowa) w nowinach wozjewja, tak njemóžš wo wěcy-
wustojnosći rěčeć. W Nowym Casniku je wona na př. 20. sep-
tembra 2011 twjerdžiła, zo wudźeržuje założba na Lipšćanskej
uniwersiće hóstnu docenturu, zo spēchuje wona na te wašnje
tamniši Institut za sorabistiku z (lětnje) 100 000 eurami. Štóž
wony institut znaje, wě, zo maja w nim drje rjadnu profesuru,
honorarnu profesuru a priwatnu docenturu. Nichtó z tych ha-
bilitowanych wědomostnikow pak, kiž mjenowane městna za-
jimaja a w strukturje předwidžane džěło wukonjeja, so za to
wot założby njepláči. Rjadneho profesora Edwarda Warnarja
pláči uniwersita resp. sakski stat, honorarny profesor Dietrich
Šołta njedóstanje honorar za přednoški, ale je honoris causa
do swojeho zastojnstwa powołany. Jemu so jenož jězbnje wu-
dawki narunaja, kotrež wuplácuje Institut za sorabistiku ze
swojeho skromneho budžeta we wysokosći někak 3 000 eurow
wob lěto. Priwatny docent Timo Meškank za swoju docenturu
ničo njedóstawa. Přeco w lětnim semestrje wuwučuja Budyscy
a Choćebuscy wědomostnicy dwě hodžiny tydžensce w Lipsku,
zo bychy swojemu wuwučowanskemu nadawkej wotpowědowali.
Jim pláči so za 45mjenšinowe čitanje inkluziwnje přihotowanje
a druhdy tež pruwowanje 27 eurow a za seminar resp. zwučo-
wanje 16 eurow. Hóstneje docentury w instituce scyła žaneje
njeje. Tež juniorowa profesura, kotruž zajima Tomasz Derlatka
a kotruž financuje uniwersita resp. sakski stat, njeje w klasis-
kim zmysle docentura, dokelž sej njepomina habilitaciju. Knjeni
Theurichowa potajkim ani njewě, kotre docentury w Lipšćanskim
Institute za sorabistiku eksistuja, ani zdaća wo tym nima, za čo
Budyski Serbski institut pjenjeje ze swojeho jemu přiděleneho
założboweho etata wužiwa.*

*Zrudny to staw, zo je předsydka Założboweje rady za wu-
konjenje swojeho zastojnstwa tak mało wobhonjena a kubla-
na. Njetrjebamy so tuž džićać, zo rada wšo a wšitko schwala,*

štož jej založbowy zarjad, na kotrehož čole steji Marko Suchy jako jeje direktor, přepołoża. Při dokładnym čítanju předłohow za posedženja Založboweje rady njeje čezko zwěsćić, zo wuchadžeja tež sobudžětačerjo zarjada při zdžětanju swojich papjerow hdys a hdys z wopačnych faktow. Zajimawše wšak w tym zwisku je, zo wotmołwja knjeni Theurichowa najebać wšeje inkompetency direktorej Lipšćanskeho instituta profesorej Warnarjej na jeho naprašowanje chroble, zo zložuje so w swojim wustupowanju w zjawnosći na ryzy fakty. Najskerje je wona słowo fakt ze słowom fantazija zaměnila. Potom móhli sej tež wujasnić, wotkel so jeje basnička wo spěchowanju Instituta za sorabistiku ze strony Založby za serbski lud bjerje. To so tola kokoški směja, kak fantazija z tobu wujědže, porokowaše sej wón [abo wona] hnydom, piše hižo Hańža Bjeńšowa w swojej knize Złoty rječazk 1985. Smjeće kokoškow měto před-

sydce Založboweje rady, kotraž bu lětsa 31. měrca 2011 na dalše štyri lěta do swojeho zastojnstwa wolena, džen a sylnišo we wušomaj drišćeć. Hač pak z tym wjetšeho rozuma nabudže, to hakle přichod pokaže.

Pomůcka: *založba – nadace; nadawak – úkol; spěchowac – podporowat; dyrbja so financowac – mají být financovány; wěcyrwustojny – kvalifikovaný; způsobilý; wuńc – vyjít; wobłuk – rámec; dwěla – pochybnost; tamny – ostatní, druhý, jiný, další; čítanje – přednáška; potajkim – tedy; zrudny – smutný; přepołożec – předkládat; wopačny – chybný; najebać – navzdory; chroble – chrabře, zmužile; w zjawnosći – na veřejnosti; basnička – báchorka; kokoški so směja – i slepice se smějí (fráze), to je k popukání; kak fantazija z tobu wujědže – co s člověkem fantazie udělá; porokowac sej – stěžovat si, hubovat, žehrat.*

ČETBA NA POKRAČOVÁNÍ

Bohumila Šretrová: Chci domů

Tak přešel podzim a přišla zima. Celou tu dobu nebyl Jakoubek doma. Pravda, psával domů pravidelně, psával pravidelně i strýci Hermanovi, a také pravidelně dostával odpovědi. Ale dopisy nejsou všechno. Copak se v dopise může všechno napsat tak upřímně, jak by to Jakoubek upřímně řekl? Měl přece plné srdce nejrůznějších dojmů, které musí říci mamince; a plno otázek, na které může odpovědět – a jen ústně – strýc Herman. Ne, psát o tom Jakoubek skutečně nemůže. Ale už brzy pojede domů! Už za čtyři dny! A zůstane tam celý týden, ba víc než týden, skoro čtrnáct dní. Jakub se těší, neskonale se těší. Už aspoň desetkrát si všechno přebalil ve své malé truhličce, s níž chce domů jet. Pro každého v ní má nějaký dárek. U nich doma sice nebylo zvykem dávat si o Vánocích dárky, ale on přijede z Prahy, tak musí něco přivést. Mamince a sestře Haňže – každé šátek. Mamince modrý jako chrpa s bílými kolečky a Haňže v barvě zlatého obilí a s drobnými kvítky. Červenými, modrými, fialovými, takové přece bývají i u nich doma v polích. Pravda, tatínek takové květy v obilí příliš nerad vidí, ba i bratr Michal se na podobnou krásu dívá velmi nepřátelsky, ale jemu, Jakoubkovi, se to líbí. Všechny ty barvy krásně splývají v jediný obraz krásy a jistoty. Tak může být jen tam u nich doma, tam v Lužici!

Tatínkovi a Michašovi koupil šátky na krk. Tatínkovi hnědý jako čerstvě rozorané pole a Michašovi zelený jako bujná mladá tráva u nich na zahradě. Nejkrásnější tráva na světě! A všechnu tu krásu Jakoubek sám vybral! Ušetřil si na to z toho, co mu strýc Herman občas posílá „na papír a na tužky“. Strýci Hermanovi také přiveze dárek. Jak by na strýce mohl zapomenout! Pro toho koupil obrázek Pražského hradu a sám jej zarámoval. I rámeček sám udělal z bílého lipového dřeva. Leskne se jako zlatý.

Jenže... Den před tím, než měl Jakub odjet domů, dostal dopis, který zhatil všechny jeho naděje. Psal mu tatínek, že se bratr Michal náhle rozstonal. Že má prudké horečky a že to prý asi bude tyfus. Aspoň lékař, kterého k němu zavolali, když nepomáhaly žádné obvyklé domácí léky, tuto možnost připustil. A tak že Jakoubek nemůže na Vánoce domů. Nejen proto, že by se mohl nakazit, ale že by mohl nákazu přinést i do Prahy. Tatínek psal smutně a ustaraně, maminka nenapsala ani řádku. Asi chudák starostmi a strachem o nemocného Michaš nemohla. Jakub si vůbec neuměl představit, že by onen vždycky zdravím kypící Michaš, kterého nikdy ani hlava nezabolela, který neměl nikdy

ani rýmu, ani kašel, nyní ležel tak těžce nemocen. Najednou si uvědomil, jak má bratra rád, a veliká úzkost sevřela jeho srdce. Teď toužil domů ne proto, že budou Vánoce, které u nich doma jsou vždycky tak krásné, protože v sobě mají vždycky tolik klidu a duševní pohody, ale toužil domů proto, že chtěl být u Michaš. Snad by byl přece jen odjel, ale přišel dopis od strýce Hermana a toho neuměl Jakoubek neposlechnout.

Jeho dopis, vážný a krásný, jej udržel v Praze. „Bylo by to opovážlivé mrhání vlastním zdravím, Jakoubku,“ psal strýc, „opovážlivé spoléhání na ochranu Boží! A pak: víš přece, komu patří Tvůj život, chlapče! Tobě samotnému určitě ne! Přemýšlej o tom!“

Dlouho, předlouho seděl nad tímto dopisem mladý, patnáctiletý Bart v Lužickém semináři. Ale slzy, které měl v očích, neměly co dělat se steskem po domově, se zklamanými nadějemi na Vánoce doma ani se strachem o nemocného Michaš. Jeho srdce se chvělo jinou ozvěnou... A tato úzkost a stesk se vracely znovu a znovu.

Pak přišel Štědrý den. Byla to neděle. Kubíček šel dopoledne do kostela sv. Mikuláše na Malé Straně. Impozantní barokní chrám s nádhernou kopulí přitahoval k sobě vnímavého chlapce už svým zevnějškem. A vnitřní, skutečně nádherná a umělecká výzdoba jej přiváděla do upřímného vytržení. K tomu velebný zvuk varhan, za nimiž vždycky seděl skutečný mistr – a mladý Kukowčan byl na samém pokraji nebe. Proto sem šel i tuto neděli, kdy jeho srdce bylo smutné strachem i steskem. Po bohoslužbě, to již do poledne mnoho nechybělo, vyšel z kostela a pomalu se loudal Malostranským náměstím. Byl už celkem klidný a vyrovnán s tím, že domů do Lužice pojede až na velké prázdniny, a byl si také už úplně jist, že Michaš se určitě uzdraví. Šel zamýšleně a jen tak tak uskočil před kočárem, který patrně vezl nějakého vzácného pána. Kočí zahromoval a ohnal se po Kubíčkovu bičem. Nezasáhl jej, ani asi nechtěl.

„To musíš dávat pozor,“ ozvalo se v tom vedle studenta. Podíval se udiveně, protože si vůbec nevšiml, že někdo je vedle něho. A pak hlas, který uslyšel, se mu zdál docela dětský. Nemýlil se. Vedle něho stála malá, asi tříletá holčička v pěkném kabátku a na hlavě měla teplý čepček lemovaný bílou kožešinkou. Zřejmě dítě z rodiny, která obvykle nedovolovala svým tak malým dětem, aby se samostatně procházely po ulicích Prahy. A ještě k tomu dnes na Štědrý den. Tohle ovšem Kubíkovi nenašlo, jen se udiveně díval na malou holčičku. Kde se tu vzala?

„Tak pojď,“ zasmálo se na něj dítě a vsunulo mu svou studentou ruku do dlaně.

„A kam chceš jít?“ zeptal se Kubíček.

„No přece domů,“ zněla klidná a samozřejmá odpověď.

„Domů? A kde bydlíš?“

„Ty to nevíš? Takový veliký? Ve velikém bílém domě!“

Kubík se na děvčátko díval úplně zmateně. To si však uvědomil, že je jen tak nemůže nechat stát uprostřed Malostranského náměstí, že je musí někam dovést, protože se patrně ztratilo mamince nebo chůvě, které je asi zoufale hledají. Rozhlédl se po náměstí. Nebylo tu celkem mnoho lidí a ti, kteří tu byli, spěchali zřejmě domů. Rozhodně tu nebyl nikdo, kdo by se byl nějak rozhlížel a někoho hledal. Ostatně Kubík s holčičkou stáli skoro uprostřed náměstí a bylo je ze všech stran tak dobře vidět, že by je ani nikdo hledat nemusel. Tohle si už Kubíček uvědomil, ale je ani nikdo hledat nemusel. Tohle si už Kubíček uvědomil, ale to mu vůbec nepomohlo rozluštit záhadu, co teď s holčičkou. Ta už začala být netrpělivá.

„Tak pojď! Já už mám hlad!“

„Jak se vlastně jmenuješ? Já jsem Kubík.“

„Jé, copak ty nevíš, že já se jmenuji Terinka?“ zasmálo se děvčátko. „To přece všichni pánové a všechny paní vědí. Jenže ty ještě nejsi pán, vid’?“ dodala po chvílce a docela kritickým pohledem si Kubíka prohlédla od hlavy až k patě.

Kubík na tuto otázku neodpověděl. Jen pochopil, že se od holčičky víc nedoví. Úder věžních hodin mu připomněl, že musí rychle domů, protože pan prézes by asi ani na Štědrý den nesouhlasil s pozdním příchodem. Zvláště když ostatní tři chovanci, kteří také z různých důvodů do Lužice nejeli, jistě už v semináři jsou. Vtom jej napadla spásná myšlenka: Vezme děvčátko s sebou! Prézes Pallmann si určitě bude vědět rady.

Jakoubek přišel s Terinkou do semináře právě tak včas, aby s ní ještě mohl zajít nahoru do pracovny ředitele Pallmanna a tam mu všechno povědět. Pan prézes se vůbec na Kubíčka nezlobil, naopak, pochválil jej, že dobře udělal. Holčička se při jejich rozhovoru nudila, a tak začala vytažovat knihy z příruční knihovny, která stála v Pallmannově pracovně.

„Počkej, malá,“ zasmál se na ni laskavě prézes. Kubíček se nestačil divit, jak to vážný a zdánlivě nepřístupný představený s dítětem umí. „Ty bys mi tu udělala pěkný pořádek!“

„Já nejsem malá,“ odvětila uraženě Terinka. „Jen ještě trochu povyrostu a naučím se trochu víc zpívat a už budu mademoiselle, jako je Emča.“

„Kdo je to Emča?“ ptal se Pallmann a při tom docela samozřejmě a bez řečí myl Terezce ušmudlané ručky, protože viděl, že ručička hodin se velmi blíží k dvanácté, kdy zazní zvonek, který zavolá k obědu. Kubík se honem podíval na své ruce. O moc čistší než Terinčiny nebyly. Má honem běžet nahoru si je umýt? Nebo dělat jakoby nic? Pallmann mu mlčky ukázal na umývadlo. „A dělej!“ řekl docela vlídně.

„No Emča je přece Emča. Naše Emča!“ vysvětlovala svým

způsobem Terinka panu prézesovi a asi se hrozně divila, že takovouhle úplně samozřejmou věc neví. Než se mohl Pallmann ptát dál, zazněl zvonek volající k obědu.

„Jejé, zvoneček,“ zasmála se holčička. „To půjdeš, strejdo, zpívat? A smím jít s tebou? Tatínek mi to někdy dovolí. Já budu moc hodná, nikdo mě ani neuvidí, opravdu!“

„Ne, zpívat nepůjdeme. Teď půjdeme jíst, Terinko. Pak mi všechno povíš a dovedeme tě do toho bílého domu, kde bydlíš.“

V jídelně už čekali tři osiřelí chlapci a udiveně se podívali na Terezku, kterou Pallmann přede dveřmi vzal za ruku, takže vešel do dveří zároveň s ní. Chlapci pozdravili svého představeného povstáním.

„Salvete!“ odpověděl jim Pallmann a zůstal stát za svou židli. Terinku stále držel pevně za ruku. Kubík rychle odběhl na své místo mezi ostatní chovance. Tentokrát seděli všichni u jednoho stolu zároveň s Pallmannem.

„In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti,“ začal se prézes modlit a všichni se přidali. „Pater noster, qui est in coelis...“ pokračovala modlitba. Terinka stála vedle Pallmanna tiše, dívala se na ústa chlapců a otvírala hubičku podle nich, ovšem nic nevyřekovala. Když Otčenáš dozněl a ozvalo se „Amen“, honem aspoň toto slovo radostně opakovala.

Sedli si. Jeden z chlapců na pokyn Pallmannův položil před Terinku na stůl talíř a lžiči a už tu byl druhý a podával prézesovi mísu s polévkou. Nalil si a pak naléval Terezce.

„Jejej, ty to, strejdo, umíš jako můj tatínek. Ten mi také nalévá polívečku. I to říkání jako ty umí. Ale lepší! On to zpívá. Ale doma ne. To on zpívá jen někdy. V kostele. Dnes také zpíval. A Emča také.“

Mezitím už Terinka sama rychle vyřešila problém, jak dosáhnout na stůl, když židle byla tak nízká, že holčička měla sotva nosík nad stolem. Prostě si na židli klekla.

Tak co, Terinko, mám tě krmit?“ zeptal se Pallmann.

„Copak jsem malá?“ uraženě se ohradila holčička a pustila se do jídla s takovou chutí a jedla tak pěkně! Bylo znát, že už je jistě dlouho „velká“, že už dlouho umí jíst sama.

Při jídle dokázala docela dobře povědět chlapcům, že tatínek moc krásně zpívá a maminka také, to však jen doma a v kostele, ale tatínek i v divadle.

„Já také budu zpívat v divadle,“ prohlásila nakonec docela samozřejmě.

„A zazpíváš nám pak také?“ zeptal se někdo z hochů.

„Zazpívám Kubíčkoví! Protože mu chtěli koně ublížit. Zazpívám mu, až budu velká, a hned teď také!“

Beze všeho váhání vylezla na židli, na které dosud klečela, vzala se za sukničky, uklonila se a spustila českou národní Na tom pražském mostě.

Holčička udělala takovou poklonu, že málem spadla se židle.

Redakce Česko-lužického věstníku děkuje všem čtenářům za přízeň
a přeje požehnané Vánoce a poklidný vstup do roku 2012.

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146,
za **finanční podpory ministerstva kultury ČR** ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonná redaktorka Lucie Kolarovičová, Řetězová 8, 110 00 Praha 1, lucie_kolarovicova@centrum.cz;

zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.